

Chefsjustitieombudsmannen
Erik Nymansson

Datum
2022-02-03

Dnr
R 145-2021

1 (3)

Regeringskansliet
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Belastningsregisterkontroll och avskiljande av studenter

(U2021/04368)

Riksdagens ombudsmän (JO) har beretts tillfälle att yttra sig över det rubricerade betänkandet.

I betänkandet föreslås bl.a. att belastningsregisterkontroll ska äga rum i samband med antagning till vissa lärarutbildningar samt hälso- och sjukvårdsutbildningar och att den som förekommer i belastningsregistret avseende vissa brott ska nekas antagning till en sådan utbildning. Det föreslås även ökande möjligheter att avskilja studerande från en påbörjad högskoleutbildning. Enligt min mening har utredningen på ett bra sätt redovisat och vägt de enskilda och allmänna intressen som berörs av förslagen. Utifrån de aspekter som JO har att bevaka vill jag dock föra fram följande.

Som framhålls av utredningen innebär en belastningsregisterkontroll i samband med antagning till högskolan bl.a. en viss begränsning av möjligheterna till återanpassning i samhället för enskilda som dömts för brott. För att en sådan kontroll ska kunna införas krävs därför att det finns starka skäl för detta (s. 120). Utredningens förslag innebär att sökande till de ifrågavarande utbildningarna som förekommer i belastningsregistret avseende något av de aktuella brotten kommer att nekas antagning även i de fall där lagföringen inom kort kommer att gallras ur registret. Detta gäller även när sökanden annars skulle ha möjlighet att genomföra verksamhetsförlagd del av utbildningen och erhålla legitimation eller anställning inom det yrke som utbildningen ska leda till. Det sagda gör att systemet kan upplevas som stelbent, och jag saknar överväganden om det är lämpligt och möjligt att skapa en mer flexibel ordning för denna typ av gränsfall, dvs. sökande vars anteckning i belastningsregistret kommer att gallras under den tilltänkta utbildningstiden.

I betänkandet lämnas förslag på en ny avskiljandegrund som avser studenters klandervärda uppträdande (den s.k. uppträdandegrunden). Som utredningen konsta-

terar är ett beslut om avskiljande från en påbörjad högskoleutbildning mycket ingripande för den enskilde (s. 187 f.). Jag vill därför understryka vikten av att sådana regler utformas så att de tillgodoser enskilda studenters krav på förutsebarhet. Upptredandegrunden är enligt ordalydelsen tillämplig på särskilt klandervärda uppträdanden som ägt rum under eller i anslutning till utbildningen. Enligt min mening är förslaget otydligt i fråga om vad som avses med uttrycket *i anslutning till utbildningen*. Utredningen lämnar förvisso några exempel på situationer som uttrycket tar sikte på och beskriver det som att bestämmelsen avser träffa ”sammanhang med koppling till studielivet”. Enligt min mening kan begreppet studieliv ges en mycket bred innebörd. Omfattas exempelvis uppträdanden som ägt rum i närheten av lärosätets eller praktikplatsens lokaler utanför den schemalagda undervisningen respektive praktiken eller i sammanhang som är tydligt kopplade till studielivet men inte nödvändigtvis till studierna som sådana? Som exempel kan nämnas kår- och nationsverksamhet. Även i dessa verksamheter kan en student uppträda klandervärt på sätt som i sig skulle kunna motivera ett avskiljande. Det vore välkommet med mer utförliga motivuttalanden i denna del som tydliggjorde bestämmelsens tillämpningsområde.

Vidare har jag svårt att förstå utredningens övervägande i fråga om en student som gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet under eller i anslutning till utbildning och därmed uppträtt särskilt klandervärt. För det fall Högskolans avskiljandenämnd gör bedömningen att det inte föreligger en påtaglig risk att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen, bör enligt utredningen utrymmet vara mycket litet för att bedöma studenten som uppenbart olämplig enligt den nya uppträdandegrunden (s. 219). Även i det senare fallet ska det enligt motiven ske en framåtsyftande bedömning – det ska inte framstå som osannolikt att studenten kommer fortsätta att uppträda på ett olämpligt sätt (s. 214, 269 och 275). Enligt min mening är det fråga om ett lägre ställt krav än det som gäller enligt den befintliga avskiljandegrunden i 4 kap. 6 § högskolelagen. Jag anser att det kan finnas skäl att se över detta i det fortsatta lagstiftningsarbetet i syfte att tydliggöra hur avskiljandegrunderna förhåller sig till varandra. Detta för att undvika tillämpningssvårigheter.

I betänkandet lämnas förslag på ytterligare en ny avskiljandegrund som avser studenter som förekommer i belastningsregistret (den s.k. belastningsregistergrunden). Som utredningen konstaterar krävs, för att belastningsregistergrunden ska bli effektiv, att lärosäten underrättas när en student på någon av de aktuella utbildningarna döms för ett brott som kan medföra ett avskiljande. Av den anledningen lämnas ett förslag om att det ska finnas en skyldighet för domstolarna att lämna sådana underrättelser (s. 199 f.). För att ett sådant system ska fungera krävs att domstolen känner till att den dömde är student. Enligt min mening är det inte självklart att domstolen har dessa uppgifter. Av den anledningen kan det finnas skäl att i det fortsatta lagstiftningsarbetet överväga hur det ska säkerställas att domstolen får tillgång till informationen alternativt om underrättelseskyldigheten bör läggas på en annan aktör.

I betänkandet konstateras att de verkliga förhållandena vad gäller förande av antagningsregistret och studieregister inte stämmer överens med regleringen i förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor (s. 179). Jag ansluter mig till utredningens uppfattning att en översyn av förordningen framstår som angeläget.

Utöver det ovan redovisade har jag inga invändningar mot utredningens förslag.

Erik Nymansson

Ärendet har föredragits av Karin Hallåker. Tf. byråchefen Karl Lorentzon har deltagit i beredningen.